

DEN KILDEKRITISKE VÆRKTØJSKASSE

DU SKAL IKKE TRO PÅ ALT HVAD DU LÆSER!
Denne sætning har du sikkert hørt før. I den Kildekritiske Værktøjskasse får du de vigtigste værktøjer, som en historiker bruger i sit arbejde med kilder, og i sit arbejde med at gengive fortiden så korrekt som muligt.

HVAD ER EN KILDE ?

KILDER kan både være skriftlige dokumenter og genstande. Begge typer kan give os viden om fortiden. En genstand kan fx være et containerskib som M/S EMMA MÆRSK som vist på fotoet. Skibe kan give os viden om, hvordan mennesker har bygget skibe gennem århundreder – fra sejlskib til dampskib til motorskib. Din skole er også en genstand, der viser, hvordan man har ment, at en skole skulle se ud for at være en god skole, da den blev bygget. Alene med vores øjne kan genstande altså fortælle os noget om den tid, genstanden blev skabt i og om ophavsmandens formål med genstanden. Skriftlige kilder omtales som talende kilder. I modsætning til genstande rummer skriftlige kilder en tekst, som fortæller os noget. Det kan være en avis, en dagbog eller en gammel kirkebog.

LEVN OG BERETNING

Alle kilder er LEVN om den bestemte historiske situation, de er opstået i. Containerskibet M/S EMMA MÆRSK er et levn idet det er et resultat af samfundets byggeteknologi og dets behov for at transportere varer rundt i verden. En kilde kan bruges som BERETNING, når den er menneskeskabt, har et meddelende element og rummer en beskrivelse af fortiden. Hvis vi fx gerne vil vide, hvordan livet var om bord på containerskibet M/S EMMA MÆRSK, kan en dagbog fra en passager bruges som beretning. En kilde kan både være et levn og en beretning, det kommer an på, hvad du vil bruge kilden til. Igen: hvad er det, du gerne vil vide?

ER KILDEN ÆGTE ELLER FALSK?

Et afgørende spørgsmål man altid skal stille, er om kilden er, hvad den påstår at være? Anvender du kilder fra internettet, kan det være svært at afgøre deres autenticitet. En hjemmeside eller en person kan fx give sig ud for at repræsentere en politisk modstander udelukkende for at sværte modparten til. Vær altid yderst kritisk over for oplysninger, du har fra internettet – og forsøg at få dem bekræftet i opslagsværker eller lignende.

FØRSTEHÅNDSBERETNING

Har kilden med egne øjne set det, han skriver om? Var ophavsmanden til stede, da det skete, eller er det noget, han har fået fortalt af andre? Hvis han var til stede og så det, der skete, kalder vi kilden for en FØRSTEHÅNDSBERETNING. Betegnelsen førstehåndsbetretning bliver altid brugt om kilder, som er udarbejdet af den person, som oplevede det skete. Hvis et besætningsmedlem på M/S EMMA MÆRSK skriver dagbog og har oplevet en episode, vi gerne vil have svar på, er det en førstehåndsbetretning.

ANDENHÅNDSBERETNING

En ANDENHÅNDSBERETNING er en kilde, som er udarbejdet af en person, der ikke selv har oplevet det, der berettes om, men har fået oplysningerne andetsteds fra. Fx kan en dagbog både indeholde information om hvad en person selv har oplevet, og hvad forfatteren har hørt andre fortælle. Dele af dagbogen vil derfor være en førstehåndsbetretning, mens andre dele vil være en andenhåndsbetretning. Det afgørende er hvilke spørgsmål, du ønsker kilden skal besvare. Husk altid, at en kilde ikke er god eller dårlig i sig selv, men er nyttig eller unyttig alt efter hvilke spørgsmål du er interesseret i at undersøge.

PRIMÆR OG SEKUNDÆR KILDE

Spørgsmålet om kilden er en PRIMÆR KILDE eller SEKUNDÆR KILDE handler om kildens uafhængighed eller afhængighed af andre kilder, som beretter om den samme situation. Den primære kilde er den kilde, som først omtaler en begivenhed dvs. ikke er baseret på andre kilder. Sekundære kilder har deres information om en begivenhed fra den eller de primære kilder samt eventuelt fra andre sekundære kilder. Det kan fx være i form af afskrifter, uddrag, referater eller lignende. Den primære kilde kan både være en primær kilde og sekundær kilde afhængig af hvad den beretter om. Sekundære kilder er altid produceret efter den primære kilde, men det er historikerens spørgsmål, der afgør, om den enkelte kilde er primær eller sekundær kilde.

SPØRGSMÅL DU ALTID SKAL STILLE TIL DIN KILDE

Pointen med kildekritik ligger i ordet: du skal være kritisk over for, om din kilde er god nok til at besvare dit spørgsmål. Når du bruger kilder – uanset om de er ældgamle eller fra i går – skal du overveje følgende:

- Hvad er det for en kilde?
- Hvem har skrevet kilden?
- Hvornår er kilden fra?
- Er det en primær eller en sekundær kilde?
- Er der tale om førstehånds- eller andenhånds-oplysninger?
- Hvem er kilden skrevet til?

OBS: Stol aldrig på én kilde – brug altid flere!

FORTVIVL EJ!

Selvom der umiddelbart er mange bolde at holde styr på, så er der ingen grund til panik. Ofte kan de professionelle historikere selv være uenige i tolkningen og tilgangen til de historiske levn og beretninger.

Anse det kildekritiske arbejde som en spændende detektivopgave, hvor der skal samles spor ind for at opklare sagen. Husk altid at vær kritisk, objektiv og opmærksom på, hvem der har noget at vinde og tabe i forhold til en given sag. Og glem aldrig: Kilderne åbner sig ud fra de spørgsmål, som du stiller til dem!